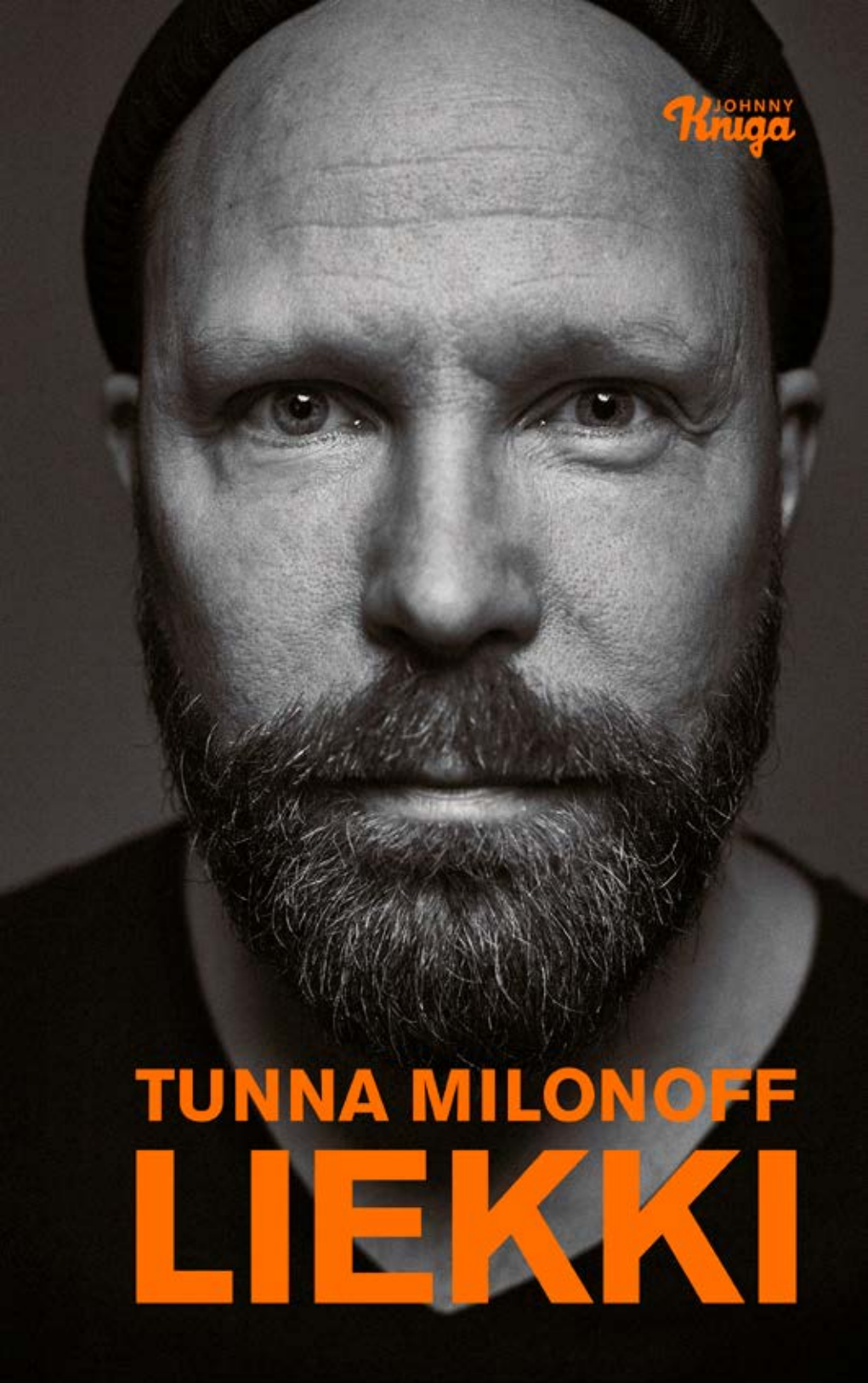

A black and white close-up portrait of a man with a full, dark beard and mustache. He has a serious expression and is looking directly at the camera. The lighting is dramatic, highlighting the texture of his beard and the contours of his face. The background is dark and out of focus.

JOHNNY
Kniga

TUNNA MILONOFF
LIEKKI

TUNNA MILONOFF

LIEKKI

JOHNNY
Kniga

Ensimmäinen painos

© Tuomas Milonoff ja Johnny Kniga 2025

Johnny Kniga

An imprint of Werner Söderström Ltd

Lönnrotinkatu 18 A, 00120 Helsinki

ISBN: 978-952-362-133-6

Painettu EU:ssa

Tuoteturvallisuusasioihin liittyvät tiedustelut:
tuotevastuu@kniga.fi

Kävelen sisään Yleisradion studiotalon ykkösstudioon, jossa olemme työparini Riku Rantalan kanssa kuvanneet Docventuresin live-lähetysä jo kahdeksan vuoden ajan. Katson hädissäni ympärilleni, ja rykäisen kolme kertaa samalla tavalla kuin aina silloin, kun paniikki on iskemässä. Nyt kyse ei kuitenkaan ole paniikista tai jännityksestä. Olen hetki sitten havahtunut siihen, että en tiedä yhdenkään vieraamme nimeä. En yhtäkkiä muista käsikirjoituksesta yhtäkään kohtaa.

Kaikki tuntuu vieraalta. Lämpiössä opettelemastani tekstistä ei ole jäänyt mieleen mitään. En muista, olenko nähnyt minua kaverillisesti moikkaavaa studio-ohjaajaa koskaan. Esitän tietysti tuntevani hänet. Korvaani kerrotaan, että ohjelman alkuun on minuutti. Katson ympärilleni, ja hetkeen en muista, mikä on illan dokumentin aihe. Katson hädissäni käsikirjoitusta. Kymmenen sekuntia. Viisi, neljä, kolme, kaksi, yksi. Punainen valo syttyy kameraan.

Riku vetää alkurimpsunsa. Sitten on minun vuoroni. Sanon ensimmäiset sanat. Sen jälkeen tulee totaalinen blackout.

Suorassa tv-lähetyksessä viiden sekunnin hiljaisuus tuntuu vähintään minuutilta. Pakokauhu ehtii siinä ajassa aivoista syvälle silmiin. Olen varma, että jään katsojille kiinni siitä, kuinka pihalla olen. Lunttaan pädistä. En löydä kohtaa.

Olen aiemmin samalla viikolla havahtunut ajamasta autoa niin, etten tiedä, mihin olen menossa. Päätöksenteko on ollut jo pitkään mahdotonta. Minun on pinnisteltävä kaupassa äärimmäisen paljon, jotta saan valittua, mitä leipää otan hyllystä. Jokainen päätös on vuori.

Löydän lopulta oikean kohdan käsikirjoituksesta. Studiovieraat katsovat sadantuhannen muun ihmisen kanssa minua. Kymmenesosasekunnit muuttuvat mielessäni sekunneiksi, sitten minuuteiksi. Lopulta hormonit puuttuvat peliin. Järjestelmäni pelastaa minut ruiskuttamalla verenkiertoon jättiannoksen adrenaliinia. Samaa kamaa, jota isketään kehoon, kun sydän pysähtyy. Selviän ohjelmasta välittäjäaineiden, lunttilapun ja hyvin opetellun feikkaamisen voimin.

Seuraavana päivänä en muista lähetyksestä mitään. Yksikään raajani ei liiku, mutta sydän hakkaa kahtasataa. En pysty nousemaan sängystä.

KATHMANDU, NEPAL 2002

Aurinko nousee temppelin takaa, ja palavista roskista kohoava savu piirtää sen ensisäteet ilmaan. Suussa maistuu vahva soke-rinen *chai*, jonka kofeiini kutkuttaa vatsaa. Ympärillä tuoksuu kylmän vuoristoilman, suitsukkeiden, lehmänlannan, teen, intialaisen bidi-tupakan, mausteiden ja ilmansaasteiden yhdis-telmä – tuoksu, joka merkitsee minulle edelleen absoluuttisinta kiteytymää vapaudesta.

Olemme heränneet kuvaamaan auringonnousua, enkä voi us-koa, miten upeita kuvia saan. Tiedän täsmälleen, miten haluan, että kuvat tv-sarjaamme leikataan. Riku polttaa vieressä paikal-lista röökiä ja näyttää juuri heränneeltä mutta onnelliselta. Edes-sä on kahdeksan kuukauden matka ympäri maailmaa.

Reissaaminen on viimeistään ensimmäisestä pitkästä Aasian-matkastani saakka määritellyt kaikkein vahvimmin sitä, kuka olen. Siitä on tullut erottamaton osa identiteettiäni, enkä saa mistään kovempia kiksejä. Todella hyvänä kakkosena tulevat kuvaaminen ja onnistuneen kohtauksen saaminen talteen.

Minun on edelleen vaikea ymmärtää, että olen pystynyt yh-distämään nämä kaksi suurinta intohimoani.

Olimme muutamaa kuukautta aikaisemmin saaneet myytyä Madventures-tv-sarjan ja kirjoittaneet sopimuksen ohjelman tekemisestä. Samalla meistä oli tullut yrittäjiä, hieman vasten-tahtoisesti. Mieluummin olisimme nostaneet palkkaa, mutta Subtv sanoi ostavansa ohjelmia vain tuotantoyhtiöltä. 90-luvun

laman lasten mielissä yrittäjät tekivät itsemurhia tai vähintäänkin vakavan konkurssin.

Firmamme nimikin oli tullut monta kertaa takaisin Patentti- ja rekisterihallitukselta, ja vasta pari viikkoa ennen lähtöä oli lyöty leimat papereihin. Viimeinen keksimämme nimi oli ollut sellainen, että sitä ei voinut olla kenelläkään: Gimmeyawallet Productions Oy. Nimen alussa englanninkielinen slangi-ilmaus ja varmuuden vuoksi vielä yhteen kirjoitettuna.

Meidän unelmanamme oli näyttää koko Suomelle uuden ohjelman muodossa, että oli myös vaihtoehtoinen tapa elää. Jos noudatti meidän oppejamme, reissaaminen oli mahdollista lähes kenelle tahansa. Kannustimme ihmisiä heittämään repun selkään, hyppäämään pois oravanpyörästä ja työn orjuudesta ja elämään vapaina kuten me.

Meillä ei ollut tuolloin pienintäkään hajua siitä, että kahdenkymmenen vuoden kuluttua olisimme luennoineet sadoille yleisöille paitsi unelmien toteuttamisesta ja rohkeudesta, myös yrittäjyydestä.

Emme tienneet sitäkään, että tulisimme tuottamaan ensimmäisenä suomalaisena tahona tv-ohjelman yhdysvaltalaiselle kanavalle, kirjoittamaan kymmenen tietokirjaa, luomaan yhä uusia menestyskonsepteja – ja viettämään seuraavat kaksi vuosikymmentä media-ammattilaisina tukevasti kiinni oravanpyörässä, jota vastaan Madventuresia aloittaessamme saarnasimme.

Enkä minä tiennyt, että melkein päivälleen kahdenkymmenen vuoden kuluttua Nepalin auringonnoususta kehoni ja mieleni lakkaisivat toimimasta. Syynä oli vieläpä asia, jota kohti olin pyrkinyt: rakastamieni asioiden tekeminen parhaan ystäväni kanssa.

Kun sairauslomani alusta on kulunut vuosi ja kolme kuukautta, solmin kustannussopimuksen.

Olen edelleen toipuva työuupunut, mutta minulle tulee kustantajan seurassa aina hyvä ja luottavainen olo. Olemme tehneet yhdessä kahdeksan menestynyttä tietokirjaa, ja nyt olen ottanut häneen yhteyttä, sillä halusin kirjoittaa kirjan loppuunpalamisesta ja burnoutin anatomiasta. Kustantaja haluaa kirjaan mukaan omaelämäkerrallisuutta. Suostun, mutta painotan, että en ole kirjoittamassa omaelämäkertaa.

Kirjan idean materialisoituminen on ollut minulle ainoa onnistumisen kokemus uuden elämäni aikana. Olen ehkä sittenkin selviämässä: Luovuuteni ja muut työhön tarvittavat kykyni ovat mahdollisesti palaamassa. Tämä kirja on symbolinen piste tarinalle, josta haluan jo ulos. En halua identifioitua koko loppuelämäni ajan loppuun palaneeksi yrittäjäksi.

Tuntuu ihmeelliseltä alkaa tehdä töitä. Jotain omaa. Pakotonta. Se, joka luulee, että työtön on autuaan onnellinen, ei tiedä mistään mitään. Minä jos kuka ymmärrän nyt, että työ itsessään on työhyvinvointia. Miten etuoikeutettu olenkaan, kun saan tehdä töitä.

Otan esiin hahmottelemani kirjan rungon ja muistan, että olen kirjoittamassa omaelämäkerrallista kirjaa. Tuntuu siltä kuin lattianrajassa roikkuvasta vappupallosta lähtisi viimeinenkin heliumin molekyyli.

Miksi koskaan lupauduin näin mielipuolisen vaikeaan, oikeastaan mahdottomaan tehtävään?

Millainen ihminen pystyy kirjoittamaan itsestään elämäkerrallisen tarinan? Ei ainakaan sellainen, jonka itsetunto on miljoonina palasina ja jonka identiteetti on kadonnut samaan mustaan aukkoon kuin työ, terveys ja koko elämä.

Käsivarsiin valuu verisuonia vihlovaa lyijyä. Vapaapainija kiertää jalkansa kuristuslukkoon kurkkuni ympärille. Pelko, joka pitää majaansa niskassa, alkaa laskeutua hitaasti mutta kylmän varmasti kohti selkää.

Loputtomalta tuntuva vaiheilun jälkeen saan pakotettua ruudulle viisi sanaa: "Tämä kirja on eräänlainen välitilinpäätös."

Alkaa oksettaa. Deletoin tekstin saman tien. Ei mikään kirja voi alkaa noin. Välitilinpäätöksestä tulevat sitä paitsi mieleen tuotantoyhtiömme ja puhumattomat asiat, välttely, sairaus ja pohjaton yksin jäämisen tunne.

Miten voin epäonnistua tässäkin? Palanko loppuun, kun kirjoitan kirjaa loppuunpalamisesta?

Herään yöllä hiestä märkänä. Pakokauhu on vallannut jokaisen soluni. Ymmärrän kristallinkirkkaasti, että tarinani ei kiinnosta ketään. Näen edessäni Jyrki Lehtolan pilkallisen kolumnin keski-ikäisestä, itseensä käpertyneestä miehestä, joka kirjoittaa tunteistaan ja siitä, kuinka väsyi työssä, joka ei ollut työtä.

Ei kukaan edes muista, kuka olen. Miksi ketään kiinnostaisi epäonnistunut elämäni, joka päättyi siihen, että olin liian heikko?

Suurin osa elämäkertoista on jonkun muun kuin päähenkilön kirjoittamia. Tiedän nyt, miksi. Miten kukaan saisi omasta elämästään kiinnostavan kuuloista?

En saa unta. Yritän rauhoittaa itseäni uupumusmatkani aikana opiskelemillani hengitysharjoituksilla. Herkistynyt selviytymisjärjestelmäni on kuitenkin taas aktivoitunut. Taistele, pakenu tai lamaannu. Avaan Hesarin. Huomio kiinnittyy tietenkin uhkiin. Vai onko lehdessä edes muuta? Pelko myy. Minä jos joku sen tiedän. Päädyn lukemaan artikkelin Sinimustasta Liikkeestä. Huomioni kiinnittyy absurdin neutraalisti kirjoitettuun juttuun ja siinä olevaan kuvaan, joka on otettu ”kansallisiradikaa-lia ruumiinkulttuuria ja katuaktivismia edistävän” Active Club Turun sivuilta. Kuvassa äärioikeistolaiset nuoret miehet harjoittelevat taistelulajeja.

Kuvan alla on sitaatti: ”Jollei enää ole voimaa taisteluun oman terveyden puolesta, silloin lakkaa oikeus elämään tässä taistelun maailmassa.” – A.H.

Siteerattu on Adolf Hitler. Teksti ei kuulosta tässä ajassa poikkeukselliselta. Olen illalla lukenut omaelämäkerrallista kirjaa entisestä vapaaottelijasta, joka päätyi taistelemaan Ukrainan sotaan. Sitä ennen katsoin televisiosta Erikoisjoukot-realitysarjaa, jossa 14 julkisuudesta tuttua ihmistä osallistuu erikoisjoukkojen pääsykokeisiin valmistavalle leirille. Koulutajat nöyryyttävät osallistujia mitä mielikuvituksellisimmilla tavoilla. Heikkoja haukutaan ja alistetaan. Vain kovat pärjäävät. Kovimmat voittavat. Minuakin oli pyydetty ohjelmaan kilpailemaan.

Mitä pidemmälle asiaa mietin, sitä vakuuttuneemmaksi tulen siitä, että minulla ei ole oikeutta kirjoittaa kirjaa työuupumuksesta. Näen itsekin, miten surkuhupaisaa on, että olen uupunut elämässä, jossa olen saanut suunnilleen aina tehdä työkseni sitä, mitä haluan. Lisäksi olen viettänyt talvisin pitkiä ajanjaksoja trooppikin lämmössä.

Jos olisin sairaanhoitaja, erityisopettaja tai ammattisotilas, voisin harkita kirjan kirjoittamista. Päätän, että soitan seuraavana päivänä kustantajalle ja lyön hanskat tiskiin.

KATAJANOKKA, HELSINKI 2024

En soittanut aamulla kustantajalle, mutta yöllinen tunne on vielä vahva, kun ajan perhe takapenkillä vanhempieni luokse Katajanokalle viettämään pääsiäissunnuntaita.

Pääsiäissunnuntai on ortodokseille vuoden tärkein päivä. Isäni ei ole koskaan eronnut kirkosta, vaikka hänen maailmankuvansa ei pohjaakaan uskontoon vaan humanismiin. Pääsiäisrituaalimme kuului ortodoksisessa jumalanpalveluksessa vieraileminen ja kirkon kiertäminen puoliltaöin. Siinä oli aina jotain epäsuomalaista ja eksoottista, samoin kuin suitukkeen tuoksussa ja mehiläisvahasta tehtyjen kynttilöiden lämmössäkin. Me lapsetkin sytytimme liekkejä kynttilästä toiseen täpötäydessä kirkossa, jossa ei ollut penkkejä. Papit huusivat: "Jeesus nousi kuolleista!" ja koko kirkko vastasi melkein maanisesti huutaen takaisin: "Totisesti nousi!" Ristinmerkit, ortodoksinen transsimainen kuorolaulu, ikonit, joita suudeltiin, savu, mystisyys. Pysähtyminen, kosketus johonkin syvempään.

Lapsuudenkodin rapussa on edelleen sama tuoksu kuin siellä oli aina ollut. Mistä se tulee? Missään muualla ei tuoksu samalta. Tilaan hissin ja kuulen naksahduksen, kun se lähtee tulemaan alas. Sekunnin murto-osassa olen nähnyt kymmenen kuvaa tästä samasta hetkestä lapsuudessani, jopa haistanut tuoksut ja kuulut äänet. Ensi ihastuminen kurkussa, veren maku suussa, kesän kepeys vatsassa, Oka Suomisen nauru. Naapurin Oka eli Olli on päätynyt samalle alalle kuin minä ja johtaa nyt tuotantoyhtiö Rabbit Filmsiä.

Mieli on ihmeellinen. Se pitää sisällään jokaisen hissin tiilaamisen. Ne ovat tallessa jossain muistin loputtomissa data-lokeroissa, mutta emme pääse niihin tietoisesti käsiksi. Tällaiset hetket kuitenkin todistavat, että muistot ovat edelleen olemassa alitajunnan labyrinteissa.

Rapun tuoksu ja hissin ääni saavat vatsaan jännityksen tunteen. Sellaisen tunteen, joka liittyi lapsuuden jokaiseen päivään. Sellaisen, jossa joka ikiseen hetkeen kuului mahdollisuus.

Pian rapun oven takana pihalla tuoksuisi jo sulavan lumen alta paljastuvan märän nurmikon, lämpenevän koiranpaskan ja parinsadan metrin päässä avautuvan meren sekoitus. Lupa kesästä ja kuivasta asfaltista, syreeneille tuoksuista lämpimistä öistä ja valosta, lokiien kirkunasta. Hississä on vielä vanhoja tägejä, joita kaverimme ovat raaputtaneet hissitauluun. Siellä on myös kahden veljeni tägit. Minä olin liian tunnollinen, jotta olin voinut bommata omaan hissiimme.

Graffiti oli ehkä ensimmäinen identiteettini määrittelijä ja graffitien tekijät ensimmäinen heimo, johon tunsin kuuluvani. Äärettömän tärkeä osa nuoruuttani. Hissin bommaukset saatavat kuulua Helsingin vanhimpiin säilyneisiin tägeihin. Niiden joukossa on myös kolmekymmentä vuotta sitten kuolleen hyvän ystäväni nimi. Märkä ja lämmin pala pyörähtää kurkussa aina sen nähdessäni.

Toinen pojistamme on painanut hissin vahingossa viidenteen kerrokseen. Se on talon ylin kerros, ja siellä on vain yleinen sauna ja kerhohuone. Aina joskus rappuun oli lapsuudessamme pääsyt spurgu, joka nukkui katseiden ulottumattomissa ylimmässä kerroksessa. Useammin asunnottomia denoja löytyi kuitenkin lehtiroskiksista. Huomaan ajattelevani, että ajat olivat kahdeskymmentäluvulla tosiaan aika erilaisia.

Kävelemme portaat alas neljänteen kerrokseen, ja soitamme ovikelloa, joka on jumissa samaan tapaan kuin lapsuudessani.

Miten ihmeellisen paljon ihminen rakastaakaan niitä pieniä asioita, jotka eivät ole muuttuneet kaiken muun joka sekunti muuttuvan ja katoavan keskellä.

Mutsi tulee avaamaan oven. Halaamme. Liian pitkästä aikaa. Sisältä tulvahtaa pääsiäissafkojen huumaava sekoitus. Olen varma, että äiti on loihnut taas parikymmentä ruokalajia pöytään. Hän on ilmiömäinen ruoanlaittaja. Mutsilta minäkin opin palavan rakkauden ruokaan.

Kaikki broidini perheineen ovat jo mestoilla. Tulen aina viimeisenä. Mistähän sekin johtuu? Miksi aika hahmottuu minulle eri tavalla kuin muille? Kaksoisveljeni Juho istuu sohvalla juttelemassa faijan kanssa. Nuorin veljeni Eero eli Käkä moikkaa heti syyllistämällä, että olen taas myöhässä. Käkä osuu aina oikeaan kohtaan. Lämpö läikähtää sisälläni. Keskimäinen veljeni Aleksi tutkii kirjahyllystä löytämänsä Saarikosken runokirjaa ja pyytää sitä lainaan käännöstyötään varten.

Allu on suomentaja kuten äitinikin. Hän on juuri kuullut saavansa arvostetun Mikael Agricola -palkinnon viime vuonna kääntämästään John Irvingin uudesta kirjasta. Juho ja Käkä ovat kummatkin Teatterikorkeakoulun käyneitä näyttelijöitä; isä taas on valmistunut ohjaajalinjalta. Faija johti pitkään Kom-teatteria mutta identifioitui ennen kaikkea ohjaajaksi, kuten minäkin – ehkä.

Myös kaikki broidien puoliset ja lapset ovat paikalla. *Koko jengi*, kuten faijalla on tapana sanoa. Eli suuri veljestapaaminen. Näitä on järjestetty siitä lähtien, kun muutimme yksitellen pois kotoa. Suurten veljestapaamisten lisäksi oli vielä laajennettu veljestapaaminen. Silloin paikalla olivat myös Matias ja Riku. Matias oli ensimmäinen ystävämme Katajanokalla, ja hänestä tuli nopeasti osa perhettämme. Kun aloimme lukioaikoina hengata Rikun kanssa tiiviisti yhdessä, myös hän rupesi käymään vanhempieni uudenvuoden- ja juhannusjuhlissa. Pian myös Riku

kutsuttiin mukaan laajennettuihin veljestapaamisiin – ja otettiin osaksi perhettä.

Meillä sai aina hengata. Joidenkin kavereidemme koteihin ei saanut edes mennä, mutta meidän kotimme ovet olivat auki ystävillemme koko lapsuuteni ajan. Siitäkin huolimatta, että mutsi teki pitkiä aikoja käännöstyötä kotona. Silloin himassa tuoksui *café au lait*, jota äiti joi valtavasta kulhomaisesta mukista. Mutsi oli ollut 1970-luvun alussa Ranskassa yliopiston kieliharjottelussa ja oppinut siellä arvostamaan maan kulttuurin lisäksi oikeaa kahvia. Imppasin pienenä äidin kahvipussista sen tuoksua. Tum-mista pavuista jauhettu kama oli täysin eri planeetalta kuin suomalaisen vaaleapaahmainen kahvi, joka oli silloin useimmissa kahviloissakin ainoa vaihtoehto.

Äiti suomensi enimmäkseen ranskalaisia ja englantilaisia elokuvia. Tämä vaikutti siihen, että me lapsetkin katsoimme klassikk elokuvia. Godardin tapaiset suuret ranskalaiset ohjaajat tulivat jo varhain tutuiksi. Klassikoita sai kotonamme katsoa niin paljon kuin halusi, ja kulttuuria tuettiin muutenkin. Leffaan pääsi aina halutessaan. Toki elokuvia varten saadut rahat käytettiin jossain vaiheessa ihan muihin tarkoituksiin, mutta metodi toimi. Kuluttimme paljon kulttuuria, ja taide tuli elämäämme sitä kautta jo varhain.

Mutsilla oli tekemistä neljän pojan perheen pyörittämisessä, varsinkin kun faijan duuni teatterissa oli epäsäännöllistä ja Kom-teatteri kiersi ympäri Suomea ja Eurooppaa. Äiti sanoi olevansa tiikeriemo, joka suojelee meitä kaikelta. Se, että mutsi teki töitä kotona, oli meille turvallista, vaikka hänelle itselleen se ei varmasti ollutkaan aina helpoin ratkaisu. Kirjoituskoneen tasaiseen nakutukseen liittyy edelleen mielessäni turvan ja rakauden tunne.

Faija tulee halaamaan ja sanoo lempeällä äänellään, että on ihana nähdä. Halaamme pitkään. Miksi en ole taaskaan soittanut? Liikutus kiipeää hengityksen mukana ylös lämpimänä aaltona ja laajenee kurkunpäässä paksuksi palloksi. Se kiteytyy sisään ja tuo hetkeen. Faijan kello piippaa lääkkeen ottamisen merkiksi.

Isän liikkeet alkoivat hidastua pari vuotta eläkkeelle jäämisen jälkeen. Syyksi tähän löytyi pitkien tutkimusten jälkeen Parkinsonin tauti. Etenevä, pysäyttämätön ja vaikea sairaus on opettanut meille kaikille paljon hyväksymisestä ja luopumisesta. Silti elämän epäoikeudenmukaisuutta on edelleen välillä vaikeaa hyväksyä. Eläkkeelle jääminen ei ollut muutenkaan faijalle helppo päätös. Ei todellakaan. Työstä irti päästäminen on tapahtunut vaihteittain, eikä ehkä vieläkään aivan täysin. Ohjaaminen ja Kom-teatterin johtaminen olivat valtava osa faijan identiteettiä. Hän oli ollut rakentamassa teatteria alusta saakka. Vaikka meille faija on ollut ennen kaikkea rakastava ja läsnä oleva isä, työ on määrittänyt häntä ehkä eniten.

Faija suostui lopulta jäämään eläkkeelle, jotta voisi keskittyä äitini kanssa hoitamaan lastenlapsiaan. Neljän veljeksensä seitsemässä lapsessa riitti roudattavaa ja hoidettavaa.

En vielä silloin ymmärtänyt, miten eläkkeelle jääminen voi olla jonkun mielestä vaikeaa. Olin niihin aikoihin niin kuormittunut, että en toivonut mitään muuta yhtä paljon kuin vapautusta työtaakastani ja loputtomasta juoksemisesta porkkanan perässä, jota en koskaan saanut suuhuni. Olisin antanut mitä tahansa mahdollisuudesta jäädä eläkkeelle. Vähänpä tuolloin ymmärsin siitä, kuinka vahvasti omakin identiteettini oli kietoutunut työn ympärille. Tai siitä, millaista olisi, kun ei enää voisikaan tehdä sitä, mikä oli ollut koko aikuiselämän ajan niin merkityksellistä, että sen katoaminen elämästä voisi tarkoittaa tunnetta kuolemasta – tai johtaa kuolemaan tai vähintään sairastumiseen.

Syvennymme pääsiäissunnuntai-illan aikana puhumaan ajan hengestä, kuten niin usein. Tai enemmänkin siitä, mihin aika on meitä viemässä ja mitä uutta olisi kohta tuloillaan. Puhumme tietenkin myös taiteesta ja tunteista. Tunteista on puhuttu meillä aina, kuten myös tuntemuksista, mikä huvittaa puolisoitamme aina yhtä paljon. Herkkä hermosto saa Milonoffien hälytyskellot helposti soimaan, ja aina on jotain tutkittavaa vaivaa meneillään.

Nyt emme kuitenkaan puhu vaivoista vaan herkkyydestä, siitä, miten jatkuva ylivireystila kuormittaa hermostoa. Puhumme myös termistä ”erityisherkkyyttä”. Sen suomennoksen tarkoituksiperät ovat hyvät, mutta olen huomannut termiä käyttäessäni, että se aiheuttaa usein vastareaktioita kuulijassa. Allu ymmärtää heti. *Erityinen* ja *herkkä* samassa sanassa nostavat erityisherkan muita erityisemmäksi, ja erityinen tulkitaan usein muiden yläpuolella olevaksi. Faija lisää, että Suomessa erikoisuuden tavoitteluun on suhtauduttu aina vähän kielteisesti. Erityinen hakee erityistä kohtelua ja janoaa huomiota. Juho jatkaa, että kun erityinen on herkkä-sanan edessä, se saa muiden herkkyyden kuulostamaan vähempiarvoiselta. ”Ei todellakaan hyvä yhdistelmä”, Käkä lisää.

Erityisherkan virallisempi nimi on aisti- ja tunneherkkä. Heitän puolivitsillä, että olen joskus ajatellut kääntää homman ylösalaisin niin, että siitä piirteestä olisi helpompi puhua. *Erityisen huono ihminen* ei ainakaan aiheuttaisi heti vastareaktiota. ”Tai erityisspede!” repeää Käkä. Vaikka se naurattaakin kaikkia, ajatus ei saa kannatusta pääsiäispöydässämme.

Englanniksi termi on *highly sensitive*. Yhdysvaltalaisen psykologian tohtorin Elaine Aronin kirjoittama kirja *Highly Sensitive Person (HSP)* levisi pian ilmestyttyään ympäri maailmaa, ja siitä tuli bestseller. Faija luki kirjan tuoreeltaan ja antoi sen kaikille meille pojille joululahjaksi. Isä sanoi oivaltaneensa kirjaa lukiessaan joka sivulla enemmän itsestään. Kun luin teoksen,

ymmärsin heti, mitä faija tarkoitti. Merkittävin asia oli sen oivaltaminen, että en välttämättä ollutkaan viallinen.

Kyseessä ei ole sairaus tai häiriö, vaan kohtalaisen yleinen temperamenttiin liittyvä ominaisuus, jota esiintyy jopa viidesosalla ihmisistä. Erityisherkkä tarkkailee jatkuvasti ympäristöään ja omaa sisäistä maailmaansa. Jatkuva virittyneisyys auttaa haivaitsemaan pienimpiäkin vihjeitä ja ennakoimaan muutoksia. Erityisherkkä hermosto on todennäköisesti kehittynyt tukemaan ihmislajin selviytymistä, mutta kun se käsittelee suuren määrän tietoa syvällisesti, se väsy nopeasti. Tämä taas johtaa helposti ylivirittyneeseen tilaan.

Puhumme ylivirittyneisyydestä, koska olen kertonut kirjoittavani kirjaa uupumuksesta. En kuitenkaan kerro päätöksestäni feidata koko hanke. En myöskään kerro, että en ole saanut vielä mitään aikaan. En, vaikka perheeni on turvallisin tila, jossa pystyisin kertomaan epäonnistumisestani. Voin aina luottaa siihen, että he ymmärtäisivät ja että heistä saisin voimaa ja kannustavia näkökulmia etenemiseen. Häpeä on kuitenkin niin valtava, että en pysty puhumaan asiasta edes nyt.

Mistä häpeäni johtuu? Siitäkö, etten ole onnistunut missään yli vuoteen? Vai siitä, että kaikki muut ovat jatkaneet elämäänsä, kun minä olen joutunut sen ulkopuolelle ja esitän olevani mukana? Jos tekisin työtä, pääsisin taas mukaan elämän elokuvaan. Siihen saakka olen ulkopuolella pelkkänä katsojana.

Huomaan ajatukseni absurdiuden. Olen kertonut uupumuksestani julkisesti jo vuotta aikaisemmin. Miksi minua hävettää perheeni edessä se, että päätän luovuttaa? Vai hävettääkö minua enemmän se, että kyseessä on nimenomaan työ – asia, josta puhumme paljon, koska kaikkien alat ovat niin lähellä toisiaan ja työtä on oikeastaan mahdotonta erottaa muusta elämästä? Vai johtuuko se kuitenkin siitä, että työ on ollut niin merkittävä osa vanhempieni identiteettiä?

Kun kaksoisveljeni Juho pääsi lukiosta, hän pyrki heti Teatterikorkeakouluun. Hänen tiensä oli ollut kohtalaisen selvä jo viisitoistavuotiaasta saakka. Juho ei päässyt sisään ensimmäisellä yrittämällä, joten hän pyrki Ylioppilasteatteriin, johon pääsi. Jo seuraavana vuonna hän aloitti opiskelun Teatterikorkeakoulussa. Minä pääsin silloin vasta ylioppilaaksi, koska otin lukion rennommin. Ressussa, jossa kävin koulua, kokeiltiin luokatonta lukiota, ja minulle se toimi täydellisesti. Kävin lukion neljässä vuodessa, omaan tahtiini. Kun pääsin ylioppilaaksi, en todellakaan tiennyt, mitä tekisin seuraavaksi.

Olimme Juhon kanssa kulkeneet jo pitkään tietoisesti eri suuntiin. Kun Juho pyrki Kallion lukioon, oli aika selvää, että minä en hakeutuisi samalle alalle.

Olemme edelleen hyvin samannäköisiä, mutta lapsina meitä oli lähes mahdotonta erottaa toisistamme. Joistakin valokuvista minunkin on vaikeaa sanoa, kumpi on kumpi. Kaksosuus ei ollut pelkästään hauskaa, vaan se toi mukanaan myös ulkopuolisuuden tunnetta. Olimme erilaisia, mutta halusimme tietenkin olla samanlaisia kuin muut. Emme identtisiä luonnonoikkuja vaan omia itsejämme. Meillä oli omat identiteettimme, ja siksi halusimme lähteä eri suuntiin. Se ei kuitenkaan tarkoittanut sitä, ettemme olisi olleet läheisiä.

Muistan kokeneeni stressiä siitä, että en tiennyt, mitä haluaisin ryhtyä tekemään. Juhon polku tuntui kirkkaalta, ja näin tietenkin, kuinka fiiliksissä vanhempani olivat siitä, että Juhokin suuntautui taidealalle ja vieläpä samaan kouluun, josta faija oli aikoinaan valmistunut. Voisi luulla, että se olisi ollut Juhollekin helppoa, mutta tosiasiassa hän joutui tekemään kaksikin käsin töitä näyttääkseen, että ei ole näyttelijä vain isänsä jäljissä.

Mutsi on löytänyt kellaria järjestäessään Hesarin Kuukausiliitteen tammikuulta 2015. Siinä on juttu minusta ja faijasta Perhesiteitä-palstalla. Muistan jutusta vain sen, että toimittaja oli löytänyt meistä yllättävän paljon samankaltaisuuksia, joita en ollut aiemmin havainnut.

Lähimuistini on alkanut jo palautua, mutta kovalevyyni on ollut niin täynnä, että huomaan järjestelmäni edelleen priorisoivan perustoimintoja. Se, mitä ei tarvitse aktiivisesti muistaa, jää johonkin arkistojen pimeään nurkkaan. Kaikki käytettävissä oleva kapasiteetti kuluu edelleen perustoimintojen ylläpitämiseen. Vaikkei järjestelmän kaatumista tarvitse enää koko ajan pelätä, sen suorituskyky on kaukana optimaalisesta.

Luen jutun, jonka otsikko on: "Sankarimatkailija Tunna Milonoff alkaa muistuttaa isäänsä." Faijan mukaan olen ollut veljeskunnan vastuunkantaja ja reagoinut raskaaseen rooliini ottamalla etäisyyttä muun muassa pitkillä reissuilla. Siinä isä on varmasti oikeassa. Olen sanonut usein rakastavani matkustamisesta syvemmällä tasolla ehkä siksi, että reissussa läsnäolon määrä kasvaa, kun ympärillä on niin paljon ihmeteltävää. Ei ole aikaa olla huolissaan tulevasta tai märehdiä mennyttä. Oivallan kuitenkin vasta nyt, että vastuunoton kariseminen liittyy vahvasti samaan asiaan.

Puhun haastattelussa siitä, kuinka reissaamiseni oli ehkä jonkinlainen kapina työorientoituneita vanhempiani kohtaan. Tai ei itse reissaaminen, vaan travellerin elämäntapa. Olimme matkustaneet perheen kanssa aina. Kun olimme kaksoisveljeni kanssa viisikuisia, perheemme lähti kesäksi kiertämään Suomea autolla. Minä nukuin koko reissun matkalaukkuun tehdyssä sängyssä. Meillä ei lapsuudessani ollut mökkiä, vaan kesät vietettiin rundaten autolla ympäri Eurooppaa. Yhtenä kesänä asuimme neljä kuukautta Sveitsin Alpeilla suomalais-sveitsiläisen perheen luona pienessä Huémot'n kylässä, vanhassa pappilassa. Heti kun

minulla oli 16-vuotiaana tarpeeksi ikää interrail-lippuun, lähdin kiertämään frendien kanssa Eurooppaa junalla. Siitä tuli jokakesäinen rituaali. Reissaaminen oli minulla verissä, ja vanhemmat kannustivat siihen.

Lehtihaastattelussa mainitsemillaan pitkillä reissuilla faija viittasi Intiaan, jonne lähdin heti lukion jälkeen koko talveksi. Olin löytänyt sieltä oman heimoni, travellerit. Reissaaminen ei ollut travellerille lomailua vaan koko elämä.

Vanhempani luonnollisestikin huolestuivat, kun esittelin heille uuden yhteisöni filosofian ja ilmoitin tekeväni tästä lähtien puolet vuodesta duunia ja viettäväni talvet reissaten ympäri maailmaa. Sellaisissa maailmankolkissa, joissa yksinkertaisella elämäntyyllillä tuli toimeen melkein ilmaiseksi. Kelloakaan ei tarvinnut. Ajan määrittelivät auringon nousu ja lasku.

Hätkähdän sitä, miten juttu loppuu. *"Viime vuosina olen huomannut tulleeni isäni kaltaiseksi. Minä, joka olen aina ollut oravanpyörän vastustaja numero yksi, olen kuin varkain tullut pienyrittäjäksi, joka tuo työt kotiin. Isäni tavoin olen identifioitunut työhöni, vaikka niin ei pitänyt koskaan käydä."*

Istumme pääsiäispöytään. Mutsi on tosiaan loihtinut jälleen keran mielettömät määrät erilaisia ruokia. Ortodokseille pääsiäissunnuntain ateria on erityinen, koska se lopettaa niin sanotun suuren paaston. 40 päivän paaston aikana syödään tietyn dieetin mukaan. Ajatuksena on hiljentyä olennaisen äärelle.

Ortodoksikirkossa oli myös sellainen eksoottinen piirre, että sinne tuotiin pääsiäisruokia siunattavaksi. Kirkossa näkyi aina varsinkin ortodoksiseen perinteeseen kuuluvaa jälkiruokaa, pashaa.

Me emme paastonneet. Meille perinteestä oli tullut mukaan vain pitkään ja hartaasti syöminen. Ja tietenkin olennaisen äärelle hiljentyminen. Elämään syventyminen.

Keskustelu siirtyy jälkiruoan aikana kunkin tämänhetkiseen työhön. Faija kysyy, millaisia tuotantoja firmamme tekee juuri nyt. Isän Kom-teatterissa ja Rikun ja minun tuotantoyhtiössä Gimmeyawalletissa on paljon samankaltaisuutta. Kummatkin ovat uskaltaneet kulkea omaa tietään. Kumpikin on tehnyt teoksia, joiden tarkoituksena on ollut saada ihmiset ajattelemaan ja kyseenalaistamaan. Kummatkin ovat ottaneet osaa yhteiskunnalliseen keskusteluun. Kummallakin on saatu muutettua maailmaa, ja kummatkin ovat saaneet alkunsa ystävysten intohimosta. Kom-teatteri on ollut merkittävä osa faijan identiteettiä ja Gimmeyawallet minun.

En ole käynyt toimistollamme kuukausiin. En kuitenkaan pysty sanomaan sitä isälleni.

Kun olin valmis palaamaan sairauslomaltani takaisin duuniin, minulle ei ollutkaan enää töitä tarjolla yhteisessä tuotantoyhtiössämme. Se hävettää edelleen. Kerron jotain epämääräistä ja sanon kehitteleväni erästä ohjelmaideaa.

Seuraavaksi faija kysyy, mitä Rikulle kuuluu.

Minulla ei ole rehellisesti sanoen hajuakaan.

INTOHIMOSTA UUPUMUKSEEN.

2000-luvun alussa Tunna Milonoff kannusti ihmisiä hyppäämään pois oravanpyörästä, heittämään repun selkään ja lähtemään maailmalle.

Vuonna 2022 hän joutui myöntämään, että oravanpyörän vastustajasta oli tullut sen uhri. Tunna koki vakavan työuupumuksen, josta toipuminen on ollut hänen elämänsä raskain mutta myös oivaltavin reissu.

**LIEKKI ON ERÄÄNLAINEN VÄLITILINPÄÄTÖS,
JOSSA TUNNA KERTOO ELÄMÄNTARINANSA
JA AVAA OIVALLUKSIAAN HÄLYTTÄVÄSTI
KASVAVAN KANSANTAUDIN JUURISYISTÄ.**

Tunna Milonoff on huippusuosioon ja maailmanlaajuiseen levitykseen nousseen Madventures-tv-sarjan toinen luoja, ohjaaja ja tietokirjailija. Hänet tunnetaan rajoja rikkovana ja rohkeana mediapersoonana.

		
www.johnnykniga.fi	99.1	978-952-362-133-6